

Μεσαιωνική και Νεότερη Ιστορία Β' Γυμνασίου

Τα μέτρα του

Ι. Η ΜΕΤΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΡΩΜΑΪΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

1. Από τη Ρώμη στη Νέα Ρώμη

Ο Μεγάλος Κωνσταντίνος

Ο μεγάλος Ρωμαίος αυτοκράτορας Κωνσταντίνος Α΄, για να ανορθώσει το κράτος του, πήρε τα ακόλουθα μέτρα:

- Ίδρυσε την Κωνσταντινούπολη.
- Αναγνώρισε το δικαίωμα άσκησης της χριστιανικής λατρείας.
- Καθιέρωσε στη διοίκηση τη διάκριση της πολιτικής από τη στρατιωτική εξουσία.
- Έκοψε και έθεσε σε κυκλοφορία ένα πολύ σταθερό χρυσό νόμισμα.

Ερώτηση 1: Ποια μέτρα πήρε ο Κωνσταντίνος για την ανόρθωση του κράτους του;

ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΤΟΥ Μ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Πού να ήταν...

Ίδρυση Κωνσταντινούπολης

Θέση

- Ο Κωνσταντίνος νίκησε τον **Λικίνιο** (Αύγουστο του ανατολικού τμήματος του κράτους) και **έμεινε μονοκράτορας** (324).
- Ίδρυσε ένα **νέο διοικητικό κέντρο** στη θέση του αρχαίου Βυζαντίου, πόλης που:
 - είχε μοναδική γεωπολιτική θέση, αφού βρισκόταν στο σταυροδρόμι της Ασίας και της Ευρώπης, του Ευξείνου Πόντου και της Μεσογείου, και
 - είχε μεγάλη εμπορική σημασία.

Ερώτηση 2: Πού βρισκόταν η Κωνσταντινούπολη και γιατί ήταν σημαντική;

Γιατί την
έφτιαξε...

Ίδρυση Κωνσταντινούπολης

Απόφαση

Η απόφαση αυτή υπαγορεύτηκε από τους ακόλουθους κυρίως λόγους:

- Η Ανατολή διέθετε, σε αντίθεση με τη Δύση, **ακμαίο πληθυσμό** και **οικονομία**.
- Οι **Χριστιανοί**, στους οποίους ο Κωνσταντίνος Α΄ στηρίχτηκε πολιτικά, **ήταν πολυπληθέστεροι στην Ανατολή**.
- Οι μεγάλες πόλεις της Ανατολής υπέφεραν από **θρησκευτικές συγκρούσεις**
- Από το Βυζάντιο **μπορούσε να αποκρούσει ευκολότερα τους Γότθους** (στο Δούναβη) και **τους Πέρσες** (στον Ευφράτη).

Ερώτηση 3: Πού στηρίχτηκε η απόφαση για την ίδρυση της Κωνσταντινούπολης;

Πώς να ήταν...

Ίδρυση Κωνσταντινούπολης

Η όψη της

Σύμφωνα με το σχέδιο της Ρώμης προίκισε την πόλη με:

- νέα τείχη,
- επιβλητικές λεωφόρους και το **φόρουμ** (πλατεία) του **Κωνσταντίνου**.
- Τη στόλισε με:
 - λαμπρά έργα τέχνης,
 - το Ιερόν Παλάτιον,
 - το κτίριο της Συγκλήτου και
 - άλλα δημόσια κτίρια: εκκλησίες, λουτρά και δεξαμενές.

Ερώτηση 4: Πώς ήταν η Κωνσταντινούπολη;

Πότε έγινε...

Ίδρυση Κωνσταντινούπολης

11 Μαΐου 330

- Στις **11 Μαΐου 330** ολοκληρώθηκε η πρώτη φάση των εργασιών και τελέστηκαν τα εγκαίνια της πόλης,
- Η πόλη έλαβε το όνομα του ιδρυτή της (**Κωνσταντινούπολη**).

Ερώτηση 5: Πότε ιδρύθηκε η Κωνσταντινούπολη;

Πόσοι έμεναν
εκεί;

Ίδρυση Κωνσταντινούπολης

Χαρακτηριστικά

- Η **Κωνσταντινούπολη** ή **Νέα Ρώμη** βαθμιαία απέκτησε χαρακτηριστικά **χριστιανικής πόλης**, αφού οικοδομήθηκαν εκεί **πολλές εκκλησίες**.
- Παράλληλα η πόλη αναπτύχθηκε ραγδαία:
- στις **αρχές του 5ου αι.** ο πληθυσμός της είχε αυξηθεί σε **150.000** άτομα περίπου, ενώ στα χρόνια του αυτοκράτορα **Ιουστινιανού Α'** (527-565) αριθμούσε 300.000 κατοίκους.

Ερώτηση 6: Ποια ήταν τα χαρακτηριστικά της Κωνσταντινούπολης και ποιος ο πληθυσμός της;

Πώς
συμπεριφέρθηκε
στους
Χριστιανούς;

Θρησκευτική πολιτική

Πράξεις ευνοϊκές προς τους Χριστιανούς

- Οι οπαδοί του Χριστιανισμού ήταν η ισχυρότερη πληθυσμιακή ομάδα της Ανατολής.
- Η νέα αυτή θρησκεία φαινόταν ότι μπορούσε να αποκαταστήσει την κλονισμένη ενότητα του Ρωμαϊκού Κράτους.
- Για το λόγο αυτό ο Κωνσταντίνος έδειξε **ευνοϊκή στάση προς τον Χριστιανισμό**.
- Πήρε τα ακόλουθα μέτρα:
 - **μετέφερε το μονόγραμμα του Χριστού** (Χριστόγραμμα), που ήταν σημαντικό χριστιανικό σύμβολο, από τη στρατιωτική σημαία **στα νομίσματά** του και
 - εξέδωσε **νόμους ευνοϊκούς** για τους Χριστιανούς.

Ερώτηση 7: Ποια θρησκευτική ομάδα ευνόησε ο Κωνσταντίνος και με ποια μέτρα;

Ποιοι
αντιστάθηκαν;

Θρησκευτική πολιτική

Αντίσταση στην υποστήριξη των Χριστιανών

- Στα μέτρα του Κωνσταντίνου **αντιστάθηκαν οι οπαδοί της αρχαίας θρησκείας.**
- Αυτοί εντοπίζονται τόσο στην Ανατολή όσο και στη Δύση, ιδίως στους κόλπους της **συγκλητικής αριστοκρατίας** της Ρώμης.
- Η σφοδρή τους αντίσταση **δεν επέτρεψε στον Κωνσταντίνο να υιοθετήσει μια καθαρή θρησκευτική στάση** ως το τέλος της ζωής του.

Ερώτηση 8: Ποιοι αντιστάθηκαν στα μέτρα στήριξης των Χριστιανών που πήρε ο Κωνσταντίνος και ποια ήταν τα αποτελέσματα αυτής της αντίστασης;

Τι ήταν;

Θρησκευτική πολιτική

Το διάταγμα των Μεδιολάνων

Το **Διάταγμα των Μεδιολάνων** βασίστηκε σε **συμφωνία του Κωνσταντίνου και του Λικινίου (313)** και:

- αναγνώρισε στους **Χριστιανούς ελευθερία άσκησης της λατρείας** τους και
- **εξίσωσε τα δικαιώματά τους** με αυτά των άλλων θρησκειών του Ρωμαϊκού Κράτους.
- Οι διωγμοί Χριστιανών πάντως έπαυσαν εντελώς, μόνο όταν ο Κωνσταντίνος έγινε μονοκράτορας στο Ρωμαϊκό Κράτος (324).

Ερώτηση 9: Τι γνωρίζετε για το διάταγμα των Μεδιολάνων ;

Τι ήταν;

Θρησκευτική πολιτική

Α' Οικουμενική Σύνοδος

- Το 325 μ.Χ. ο Κωνσταντίνος συγκάλεσε σύνοδο (συνέδριο) στη **Νίκαια της Βιθυνίας**.
- **Συμμετείχαν** επίσκοποι απ' όλες τις επαρχίες του Οικουμενικού Ρωμαϊκού Κράτους γι' αυτό η σύνοδος ονομάστηκε **οικουμενική**.
- Η **Α' Οικουμενική Σύνοδος** διατύπωσε τη διδασκαλία της Εκκλησίας έναντι των αιρέσεων που είχαν ήδη εμφανισθεί.
- Αργότερα έγιναν πολλές τέτοιες σύνοδοι με σκοπό την ειρήνευση της Εκκλησίας και, κατ' επέκταση την ειρήνευση της αυτοκρατορίας.

Ερώτηση 10: Τι γνωρίζετε για την Α' Οικουμενική Σύνοδο;

Τι έκανε στην
εσωτερική
πολιτική;

Ο Ιουστινιανός και το έργο του

α. Η πολιτική του Ιουστινιανού

- Ένας από τους σημαντικότερους ηγέτες της πρώιμης βυζαντινής ιστορίας υπήρξε ο **Ιουστινιανός Α΄** (527-565). Το πολιτικό του πρόγραμμα ήταν:
- **ένα κράτος,**
- **μία εκκλησία,**
- **μία νομοθεσία.**

Ερώτηση 11: Ποιες ήταν οι βασικές θέσεις του πολιτικού προγράμματος του Ιουστινιανού;

Ο Ιουστινιανός και το έργο του

β. Εσωτερική πολιτική

Σε συνεργασία με την ικανότατη σύζυγό του, **Θεοδώρα**:

Κατέστειλε τη **Στάση του Νίκα (532)**, μία εξέγερση των **δήμων** του Ιπποδρόμου **Πράσινων** και **Βένετων** (αθλητικά σωματεία με πολιτική ισχύ) και του **λαού της Κωνσταντινούπολης**.

Περιορίσε σημαντικά τη **δύναμη των δήμων** και **ενίσχυσε την αυτοκρατορική εξουσία**.

Προσπάθησε να **περιορίσει τη δύναμη των μεγάλων γαιοκτημόνων** και να **προστατεύσει τους αγρότες**.

Προσπάθησε να **επιβάλει την Ορθοδοξία σε όλη την αυτοκρατορία** και γι' αυτό:

- **καταδίωξε** τους οπαδούς των **αιρέσεων** και της **αρχαίας θρησκείας**,
- **ανέστειλε** τη λειτουργία της **Νεοπλατωνικής Ακαδημίας** στην Αθήνα.
- **Διέδωσε το Χριστιανισμό** στον **Καύκασο** και την **Ανατολική Αφρική**.

Ερώτηση 12: Τι γνωρίζετε για την εσωτερική πολιτική του Ιουστινιανού; **Συνέχεια**

Τι ήθελε;

Ο Ιουστινιανός και το έργο του

β. Εσωτερική πολιτική

- Το πιο σημαντικό έργο του αυτοκράτορα υπήρξε η **κωδικοποίηση του Ρωμαϊκού Δικαίου** και αποτελεί τη βάση του Δικαίου της Νεότερης Ευρώπης.
- Η αναθεώρηση έγινε από επιτροπή ειδικών, επειδή το **πλήθος** και οι **αντιφάσεις** των νόμων **δυσκόλευαν την ομαλή απονομή της δικαιοσύνης**.

Εκδόθηκαν τα:

- **Ιουστινιάνειος Κώδικας** – περιλάμβανε τους πριν από τον Ιουστινιανό αυτοκρατορικούς νόμους,
- **Πανδέκτης** που περιλάμβανε γνώμες Ρωμαίων νομικών,
- **Εισηγήσεις**, εγχειρίδιο για τους αρχάριους σπουδαστές της Νομικής.
- **Νεαρές**, δηλαδή νέοι νόμοι (μετά το 534) και γράφηκαν οι περισσότερες στα ελληνικά.

Ερώτηση 12α: Τι γνωρίζετε για την εσωτερική πολιτική του Ιουστινιανού και συγκεκριμένα για την κωδικοποίηση του Ρωμαϊκού δικαίου;

Τι έκανε στην
εξωτερική
πολιτική;

Ο Ιουστινιανός και το έργο του

γ. εξωτερική πολιτική

- Ο Ιουστινιανός ήθελε την αποκατάσταση της **Ρωμαϊκής Οικουμένης**, δηλαδή την ανόρθωση της ρωμαϊκής εξουσίας στη **Δύση**.
- Πολέμησε με τα ακόλουθα βασίλεια:
 - **Βανδαλικό Βασίλειο** στη Β. Αφρική, που καταλύθηκε εύκολα και γρήγορα (533-534). ►
 - **Οστρογοτθικό Βασίλειο** στην Ιταλία, όπου υπήρξαν μακροί και σκληροί αγώνες για την κατάκτησή του. ►
 - **Βησιγοτθικό Βασίλειο** στην Ισπανία, όπου ανακτήθηκαν μόνο οι παράκτιες περιοχές στα ΝΑ. ►
 - **Περσία**: Στην Ανατολή, ο **πέρσης βασιλιάς Χοσρόης Α΄** κατέλαβε εκτεταμένες ► περιοχές. Ωστόσο με τη **συνθήκη του 562** η ισορροπία μεταξύ τους αποκαταστάθηκε.
 - **Σλάβοι** και άλλοι λαοί στο Δούναβη και τη Χερσόνησο του Αίμου: παρότι ξόδεψε πολλά χρήματα δεν μπόρεσε να τους αναχαιτίσει. ►

Ερώτηση 13: Σε τι απέβλεπε η εξωτερική πολιτική του Ιουστινιανού και με ποιους πολέμησε;

Πώς
αξιολογείτε
την εξωτερική
πολιτική;

Ο Ιουστινιανός και το έργο του

γ. εξωτερική πολιτική

Η εξωτερική πολιτική του Ιουστινιανού Α΄ ήταν **σύμφωνη με τη ρωμαϊκή παράδοση και πολύ φιλόδοξη**, αλλά **ξεπερνούσε τις δυνατότητες του κράτους**. Οι πόλεμοι του στη Δύση και την Ανατολή:

- **απογύμνωσαν τις ευρωπαϊκές επαρχίες από στρατεύματα και**
- **άδειασαν τα κρατικά ταμεία.**

Η κατάσταση αυτή:

- **εξασθένησε τη διεθνή θέση του Βυζαντίου και**
- **είχε ολέθριες επιπτώσεις στην εδαφική ακεραιότητα του κράτους επί των διαδόχων του.**

Ερώτηση 14: Πώς αξιολογείτε την εξωτερική πολιτική του Ιουστινιανού;

Τι έργα
κατασκεύασε;

Ο Ιουστινιανός και το έργο του

δ. Κτίσματα και Αγία Σοφία

Ο Ιουστινιανός κατασκεύασε:

- φρούρια και τείχη,
- ναούς,
- δρόμους,
- γέφυρες,
- υδραγωγεία και αποθήκες σιτηρών.

Ερώτηση 15: Τι έργα κατασκεύασε ο Ιουστινιανός;

Πώς ήταν η
Αγία Σοφία;

Ο Ιουστινιανός και το έργο του

δ. Κτίσματα και Αγία Σοφία

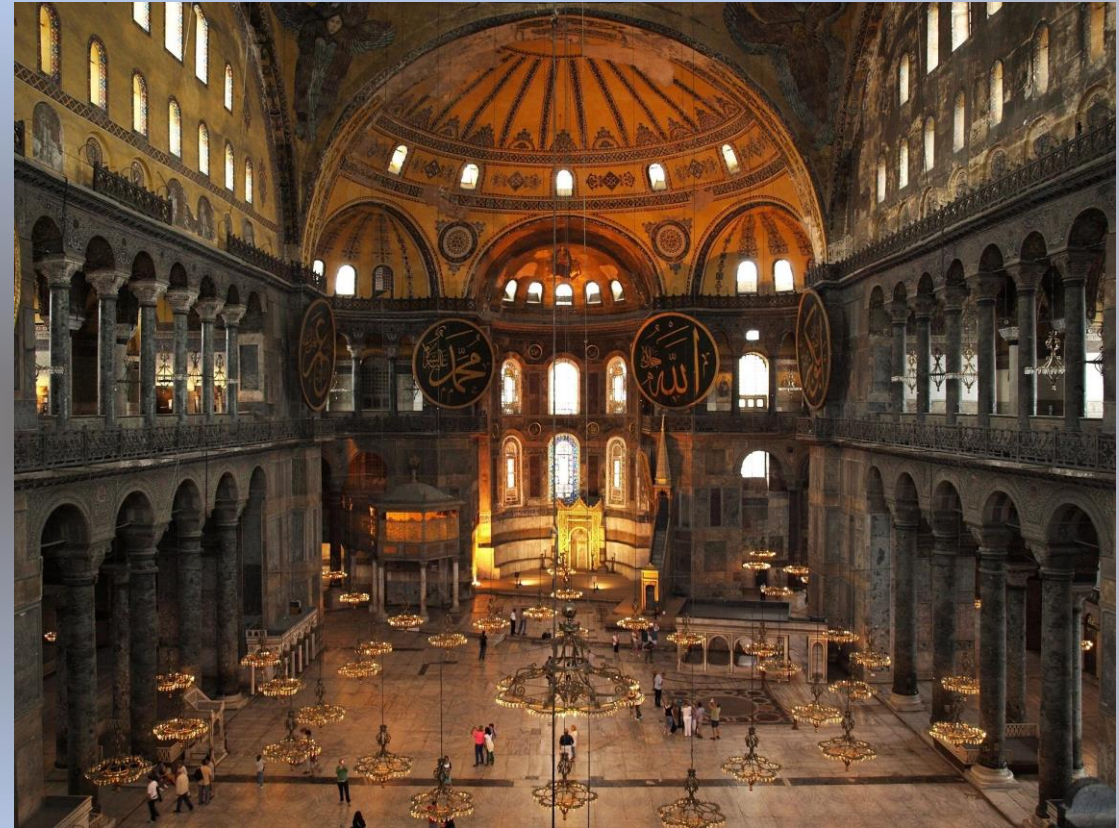
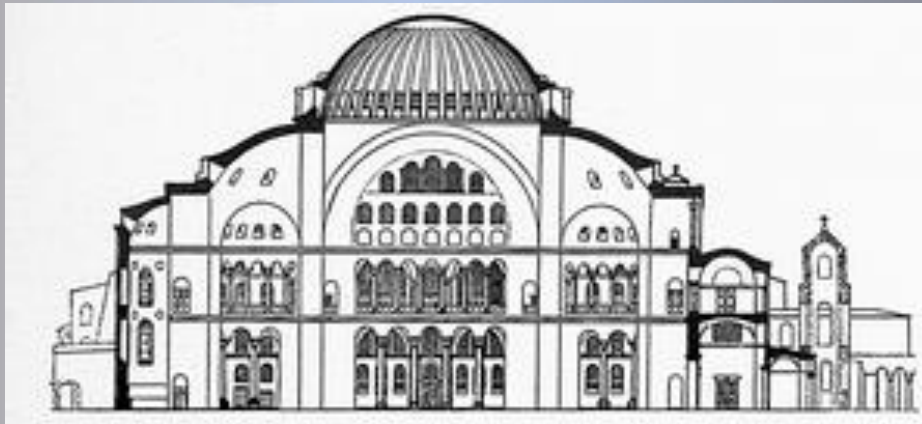
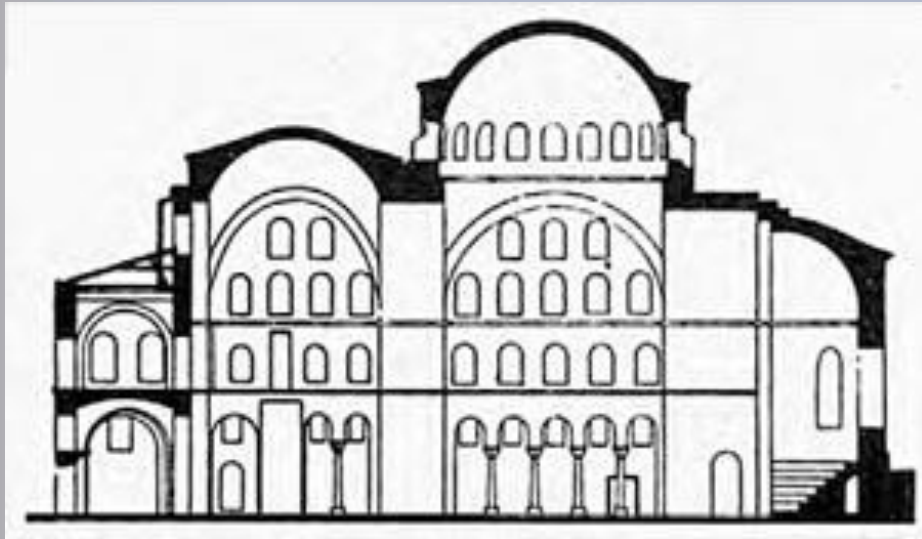
Η **Αγία Σοφία** είναι το λαμπρότερο κτίσμα της βυζαντινής τέχνης. ►

- Έχει το νέο ρυθμό **βασιλική με τρούλο**, που συνδυάζει τον κατά μήκος άξονα των **βασιλικών** (μακρόστενων ρωμαϊκών κτιρίων) με τον καθ' ύψος άξονα των **περίκεντρων κτιρίων**. ►
- Το κατασκεύασαν οι αρχιτέκτονες **Ανθέμιος** από τις Τράλλεις και **Ισίδωρος** από τη Μίλητο της Μ. Ασίας, το **532-537**,
- Η Αγία Σοφία ήταν ο μόνος ναός που άντεξε στο χρόνο, υμνήθηκε και έγινε σύμβολο όχι μόνο για το μεσαιωνικό αλλά και για το νεότερο Ελληνισμό.

Ερώτηση 16: Τι γνωρίζετε για την Αγία Σοφία;

Τι
προβλήματα
είχαν;

Ο Ηράκλειος και η δυναστεία του (610-717)

α. Το Βυζάντιο σε κρίση

Στο **δεύτερο μισό του 6ου και τις αρχές του 7ου αι.** το Βυζάντιο συγκλονίστηκε από μια πολύπλευρη **κρίση**:

Λοιμοί, κακές σοδειές, σεισμοί και εισβολές στα εδάφη της αυτοκρατορίας οδήγησαν:

- στην **εγκατάλειψη** ή την **παρακμή των πόλεων**,
- στη **μείωση του πληθυσμού**,
- στην **υποχώρηση του εμπορίου** και της **νομισματικής κυκλοφορίας**,
- στην **οικονομική κρίση** που οδήγησε στην **παραμέληση του στρατού**,
- οι **Σλάβοι** άρχισαν να κατακλύζουν τις **ευρωπαϊκές επαρχίες** και
- οι **Πέρσες** έφτασαν στις **ακτές του Βοσπόρου**.

Ο Ηράκλειος ανέλαβε τη **μεταρρύθμιση** για να αποτρέψει την καταστροφή.

Ερώτηση 17: Ποιες ήταν οι συνέπειες της κρίσης στο δεύτερο μισό του 6ου και τις αρχές του 7ου αι. στο Βυζάντιο;

Ο Ηράκλειος και η δυναστεία του (610-717)

Τι έκανε;

β. Η αντεπίθεση του Ηρακλείου

1. Ο Ηράκλειος **ηγέθηκε** προσωπικά του βυζαντινού στρατού.
2. **Αναδιοργάνωσε το στράτευμα** με την οικονομική συμπαράσταση της εκκλησίας.
3. Επιχείρησε **συνεχείς εκστρατείες κατά των Περσών** (622-628) και πέτυχε να τους συντρίψει και να ανακτήσει όλες τις βυζαντινές επαρχίες στην Εγγύς Ανατολή (**Μάχη της Νινευί, 627**).
4. **Νίκησε τους Αβάρους και τους Σλάβους**, όταν μαζί με τους Πέρσες, **πολιόρκησαν την Κωνσταντινούπολη (626)**.
5. Επειδή οι Πέρσες είχαν αρπάξει τον **Τίμιο Σταυρό**, το ιερότερο κειμήλιο του Χριστιανισμού, **οι εκστρατείες** του Ηρακλείου είχαν έντονο θρησκευτικό χαρακτήρα.
6. Ο αυτοκράτορας **εξύψωσε το φρόνημα των στρατιωτών του** με φλογερές ομιλίες κατά των εχθρών του Χριστιανισμού γεγονός που ενέπνευσε τους στρατιώτες του και σημείωσαν μεγάλες επιτυχίες.
7. Ωστόσο οι **επιτυχίες αυτές αποδείχτηκαν πρόσκαιρες**.

Ερώτηση 18: Ποιες ενέργειες έκανε ο Ηράκλειτος για την ανασυγκρότηση του κράτους;

Ο Ηράκλειος και η δυναστεία του (610-717)

Τι έκανε;

γ. Τα θέματα

1. Για να αντιμετωπίσουν τους Άραβες οι διάδοχοι του Ηρακλείου οργάνωσαν στη Μ. Ασία ένα νέο διοικητικό σύστημα που στηριζόταν στα **θέματα που ήταν διοικητικές περιφέρειες με δικό τους στρατό**.
2. Στο θεματικό στρατό υπηρετούσαν **ελεύθεροι αγρότες**, στους οποίους το κράτος παραχωρούσε **στρατιωτικά κτήματα ή στρατιωτόπια**. Με τα έσοδά τους οι στρατιώτες:
 - ✓ συντηρούσαν τις οικογένειές τους,
 - ✓ αγόραζαν τον οπλισμό τους και
 - ✓ κάλυπταν τα έξοδα των εκστρατειών.
3. Ο θεματικός στρατός αποτέλεσε ένα είδος **εθνικού στρατού** και ήταν **εξαιρετικά αποτελεσματικός** για την άμυνα της αυτοκρατορίας.
4. Ο **στρατηγός** είχε τη **ανώτατη εξουσία** στα θέματα.
5. Προς τα τέλη του 7ου αι. το σύστημα των θεμάτων άρχισε να εξαπλώνεται και στις ευρωπαϊκές επαρχίες του κράτους.

Ερώτηση 19: Τι ήταν τα θέματα στην εποχή του Ηρακλείου;

Ο Ηράκλειος και η δυναστεία του (610-717)

Τι έκανε;

γ. Ο εξελληνισμός του κράτους

1. Την ίδια εποχή ολοκληρώθηκε ο **εξελληνισμός** της κρατικής διοίκησης, καθώς:
 - ✓ **Επίσημη γλώσσα** έγινε η **ελληνική**.
 - ✓ Οι ρωμαϊκοί τίτλοι αντικαταστάθηκαν από **ελληνικούς**. Πρώτος ο Ηράκλειος υιοθέτησε τον τίτλο **βασιλεύς** με τη χριστιανική προσθήκη «**πιστός έν Χριστώ**».
1. Η εξέλιξη αυτή σηματοδοτεί το **οριστικό τέλος της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας** και την **αρχή της μεσαιωνικής ελληνικής Βυζαντινής Αυτοκρατορίας**.

Ερώτηση 20: Με ποια μέτρα ολοκληρώθηκε ο εξελληνισμός του κράτους την εποχή του Ηρακλείου και τι σηματοδοτεί;